УЖГОРОД

Древнє місто в центрі Європи – Ужгород – є адміністративним, політичним, економічним, освітнім, науковим і культурним центром Закарпатської області сучасної України. Він є найменшим за площею регіональним центром, найвіддаленішим західним пунктом нашої держави. Назва міста, за однією із гіпотез, походить від річки Уж, змінювалась у різні часи, залишаючи незмінною кореневу основу назви гірської звивистої річки. А на міському гербі зображена незмінна соковита виноградна лоза – символ багатства, доброзичливості і братерства.

Ужгород хоч і невеличкий у порівнянні з більшими містами держави, але має своє історичне обличчя, наділене яскравими природними, архітектурними, культурними рисами. За час свого існування Місто над Ужем пережило чимало яскравих сторінок історії, а сьогодні залишається в пам'яті кожного, хто хоч раз його відвідав.

Древній Ужгород лежить на семи невеличких, але по-своєму колоритних пагорбах: Замковий, Кальварія, Університетський, Червениця, Шахтинський, Оноківський, Горянський. Сьогодні

його територія простягається в межах 17 мікрорайонів, які мають історично сформовані назви: Боздош, Болотина, Вербник, Галагов, Горяни, Доманинці, Дравці, Кальварія, Минай, Підзамковий, Промисловий, Радванка, Станційний, Цегольня, Червениця, Шахта, Новий. Тож, крокуючи древнім Ужгородом, відвідаймо його найяскравіші пам'ятки, з якими пов'язані знакові події та видатні люди.

① *УЖГОРОДСЬКИЙ ЗАМОК*

Древній замок, що височіє у східній частині міста і помітний практично з усіх його куточків, є особливою гордістю ужгородців. Розташувавшись на Замковій горі, він із давніх-давен розширював навколо себе поселення, давши початок багатовіковій історії міста. Сьогодні він залишається духовним оберегом міста і всього краю.

Перші згадки про існування укріплення Гунґ припадають на кінець IX століття. На його життєвому шляху траплялися як радісні, так і сумні події, чимало він бачив перед своїми стінами військ східних і західних народів, які намагалися його підкорити.

На початку XIII століття Ужгородський замок перетворився на кам'яну фортецю. У 1322 році Ужгородська домінія перейшла у власність італійського аристократичного роду французького походження – Другетів, які володіли замком до 1690-х років. Саме із діяльністю цієї знатної родини пов'язаний етап відродження замкового життя.

За час свого існування замок зазнавав численних реконструкцій.

У 1653 році були укріплені зовнішні оборонні стіни, у 1658 – в'їзд до фортеці, про що свідчить напис над вхідною аркою «A.D. 1658», а у 1698 році було відбудовано вхід у головний корпус та головну будівлю замку – палац. Тоді з'явилося й зображення чотирьох дроздів – родового герба Другетів. Сучасного вигляду замок остаточно набуває наприкінці XVI століття. П'ять бастіонів та кріпосні стіни палацу стали окрасою середньовічної романтики Ужгорода. У палаці нараховується понад 40 приміщень. Найбільший зал замку називається «рицарський». Його згодом було перетворено на внутрішню каплицю, яку в 1857 році розписав Фердинанд Відра.

У 1773 році Марія-Терезія на прохання Андрія Бачинського передала Ужгородський замок Мукачівській єпархії, яка розмістила тут духовну семінарію. Вихованцями її стала ціла плеяда просвітників та будителів слов'янства – Петро Лодій, Юрій Венелін-Гуца, Олександр Духнович, Василь Довгович, Михайло Лучкай, Іван Раковський, Віктор Кимак, Іван Дулішкович, Іван Сільвай, Августин Волошин. Цікаву й складну водночас історію пережило укріплення і в подальші роки. Був колись у цих стінах і військовий гарнізон.

Після Другої світової війни у приміщенні замку заходилися облаштовувати Закарпатський краєзнавчий музей (створено 20 червня 1945 року). У 1950 році його фонди нараховували 6951 експонат, а у 1995 – вже 110 тисяч. Сьогодні різноманітні експонати, колекції, стародруки розміщені у чисельних залах замкового приміщення.

Двір музею прикрашають унікальні скульптурні композиції. Тут можна побачити статуї Геракла, що бореться з лернейською гідрою (автор — В.Кінне, 1842 р.), Гермеса (герой грецької міфології), котрий відпочиває (XIX ст.), Турула (культовий хижий птах давніх угрів), який тримає в дзьобі фрагмент шаблі. На подвір'ї замку також видніються кам'яні руїни першої ужгородської церкви, в стінах якої у 1646 році було проголошено Ужгородську церковну унію, що поклала початок історії греко-католицизму в регіоні.

② *ГОРЯНСЬКА РОТОНДА*

Найдавнішим християнським храмом Ужгорода є Горянська ротонда св. Анни. Найстаріша її частина датується XII століттям і становить собою закруглений шестигранник, товщина стін якого понад два метри. Новіша частина церкви — готична нава, прибудована у XIV столітті. Наприкінці того ж століття ротонду

було прикрашено італійськими фресками італійської проторенесансної школи Джотто, деякі з яких збереглися й до нині.

У 1912 році над західним фасадом церкви надбудовано дерев'яну дзвіницю, у 1927 році реконструйовано храмовий дах, а в 1932 та 1960-х роках відновлювалися фрески.

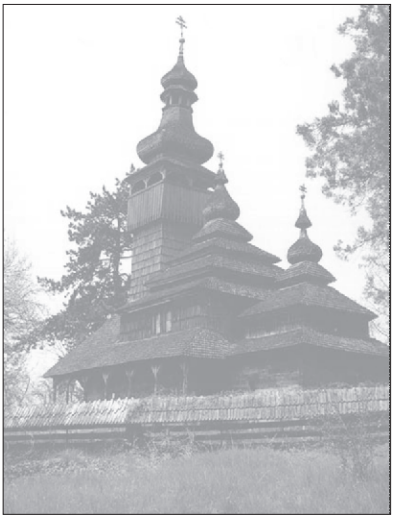

③ *МУЗЕЙ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ І ПОБУТУ*

Поруч із замком, на північному схилі Замкової гори на площі в понад 5 га розташувався Закарпатський музей народної архітектури та побуту, який було офіційно відкрито 27 червня 1970 року. В оточенні декоративних та фруктових дерев зібрані селянські хати, млин, кузня, пасіка, церква, які символічно розташовані за стилізованою географією краю. Кожен з експонатів показує самобутність та неповторність культури Закарпаття.

Розпочинається експозиція із представлення хати кінця XVIII століття с. Оріховиця Ужгородського району. Тут показано архітектуру та побут населення низовинних районів краю. В експозицію входить дерев'яна рублена будівля, у глибині двору розташувалися хлів і стодола під спільним дахом, ближче до вулиці – колодязь-журавель. Гуцульська садиба-гражда із Рахівського району огороджена з усіх боків зрубною стіною, охороняючи господарів від небезпеки. Поруч – хата XVIII століття із с. Ясіня – зруб, зведений із 4 напівколод, вказує на неабияку майстерність будівничих.

Окрасою ж експозиції є Шелестівська церква, споруджена 1777 року у с. Шелестово Мукачівського району та перевезена до музею 1974 року. Церква має три приміщення: притвор – нава – вівтар. Церква триверха, рублена з товстих дубових брусів, скріплених за допомогою замків «ластівчин хвіст». Ікони Шелестівського іконостасу були викрадені під час перевезення церкви. Зараз у різьбленому іконостасі вмонтовано ікони з різних закарпатських церков XVII – XIX століть. Церква гармонійно вписалася у пейзаж «Закарпатського села», милуючи око відвідувачів своїми витонченими формами.

④ *УЖГОРОДСЬКА ЧОЛОВІЧА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА УЧИТЕЛЬСЬКА СЕМІНАРІЯ*

Навпроти Ужгородського замку знаходиться старовинна будівля, в якій працював один із найстаріших середніх педагогічних закладів на українських землях та й у Східній Європі – Ужгородська учительська семінарія, заснована у 1793 році, яка готувала фахівців-педагогів для навчальних закладів різних рівнів. Першим її директором був Дмитро Попович. Згодом її очолювали відомі діячі краю Георгій Крічфалушій, Іван Чургович, Юрій Дрогобецький, Августин Волошин.

За радянської влади семінарію реорганізували в педагогічне училище, а невдовзі, після ліквідації, передали її приміщення новоствореному Ужгородському університетові.

⑤ *КОЛИШНІЙ ВАСИЛІЯНСЬКИЙ МОНАСТИР*

Неподалік від будинку колишньої семінарії розташована ще одна архітектурна й культурна пам'ятка – приміщення колишнього греко-католицького чоловічого монастиря ордена св. Василія Великого. Цей будинок був першою п'ятиповерхівкою міста. Він побудований ще у 1912 році як чотириповерховий, а згодом добудовано і п'ятий поверх. Споруджено його переважно за рахунок пожертв, що їх надали закарпатці-заробітчани, які повернулися із Америки.

При монастирі діяли класична гімназія та гуртожиток для учнів горожанських шкіл, друкарня, яка видала близько півмільйона примірників релігійної та навчальної літератури українською мовою.

⑥ *ПІДЗАМКОВИЙ ПАРК*

Одним із найдавніших ужгородських парків є Підзамковий, який заснували ще на початку XVII століття з метою розведення звірів для королівських ловів. Для цього частину лісу на березі Ужа до самих Доманинців було огороджено, розчищено від завалів, буреломів і приведено до стану парку.

На початку XX століття зелену територію реконструювали, надавши класичного вигляду паркової зони у ландшафтному стилі. Насадження постійно збагачувалися й урізноманітнювалися.

⑦ *ХРЕСТО-ВОЗДВИЖЕНСЬКИЙ КАФЕДРАЛЬНИЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИЙ СОБОР*

Кафедральний собор був збудований як римо-католицький. У 1640 році володар Ужгорода граф Ян Другет видав дарчу грамоту єзуїтам на ділянку Замкової гори, де й спорудили колегіум і костел. У 1646 році будівництво було завершене вдовою Другета Анною Якушич.

У 1775 році імператриця Марія-Терезія передала цей храм і прилеглу до нього резиденцію у володіння греко-католицькій єпархії. Єпископ Андрій Бачинський перебудував його

відповідно до східного обряду. Крім того, єпископ ще збудував тут каплицю Успіння Богородиці. 15 жовтня 1780 року собор було освячено.

При єпископі Івані Пастелію у 1876 – 1877 роках італійський архітектор Лука Фабрі реконструював фасад собору, який набув сучасного вигляду. Тут з'явився неокласичний портик із чотирьох колон Корінфського ордену.

У 1903 році єпископ Юлій Фірцак відремонтував храм, перекрив дах, а також реставрував каплицю. У 1927 році оновлення каплиці здійснив єпископ Петро Гебей. Тоді розписи у ній виконав Йосип Бокшай. Він же розписав стелю і стіни каплиці на замовлення єпископа Олександра Стойки, а також розробив ескізи вітражів.

У 1949 році радянська влада конфіскувала собор, а згодом передала православній конфесії. Наприкінці 1980-х років храм було відремонтовано, а у 1991 році повернуто греко-католицькій громаді.

⑧ *УЖГОРОДСЬКА ГІМНАЗІЯ*

На розі вулиць Капітульної та Волошина знаходиться історична будова колишньої Ужгородської гімназії, яка понад століття (1784 – 1894 роки) тут містилася. Сьогодні у цьому приміщенні навчаються студенти комерційного технікуму.

Гімназію ж було відкрито у 1613 році з ініціативи графа Юрія Другета в місті Гуменному, а в 1640 році його син Ян перевів її в Ужгород. Першого року в гімназії навчалося 50 учнів, потім їх кількість поступово зросла до 170.

У 1895 році гімназія розташувалась у новому спеціально збудованому приміщенні (з 1945 року – хімічний факультет Ужгородського університету). У 1920 році гімназія отримала статус Ужгородської державної реальної руської гімназії. З того часу і до її закриття (1945 р.) вона дала дорогу в життя 1122 учням.

РИМО-КАТОЛИЦЬКИЙ ХРАМ

⑨ Римо-католицький храм св. Георгія було закладено 23 квітня 1762 року місцевим католицьким архідияконом Емеріхом Горватом. Внутрішні розписи здійснив у 1763 році Янош Лукач. Церква будувалася у стилі барокко зразків першої половини XVII століття. Важкий фасад завершується дзвіницею із великим латинським хрестом. Храм розрахований на 650 місць. Для його утримання було виділено значну ділянку орної землі і чотири винниці в Ужгороді й Горянах. 1767 року вдова Федора Гіляні залишила у спадок парафії свій маєток у селі Середнє, а 1770 року ужгородка Варвара Марцібані

подарувала храмові винницю у Дравцях. У 1859 році Олександр Гусар оновив і огородив храм. Заново він був відреставрований у 1998 році. Зараз проповідь там читається угорською і словацькою мовами.

У будинку навпроти цього храму до 1912 року знаходилася перша в Ужгороді дівоча горожанська школа, поряд діяла перша ужгородська друкарня Еллінгера, а з 1920 року тут знаходилася друкарня Міравчика. Вище храму – колишній дівочий римо-католицький ліцей, зараз це музичне училище.

⑩ *КОРЗО*

Одна з найулюбленіших пішохідних зон у самісінькому центрі Ужгорода – вулиця Корзо, яка з'єднує правий берег річки Уж і площу Корятовича. Назва вулиці походить від італійської (вплив епохи Другетів) й означає «вулиця для прогулянок». Сьогодні назва Корзо повністю відповідає своєму призначенню.

У XVII столітті тут переважно проживали ремісники. Архітектурне становлення обличчя вулиці остаточно відбулося на зламі XIX – XX століть, коли вздовж Корзо постали суцільні ряди різноманітних крамниць, магазинів, кав'ярень.

На перехресті Корзо і вулиці Волошина, на так званому «Хресті», ужгородці полюбляють призначати один одному зустрічі.

⑪ *ПЛОЩА КОРЯТОВИЧА*

Вулиця Корзо веде до площі, яку названо на честь литовського князя Корятовича. У 1393 році він разом з дружинниками прибув на Закарпаття і зробив вагомий внесок у культурно-освітній та духовний розвиток краю.

Це найбільша площа Ужгорода, яка фактично є класичним Центром міста. Нині тут знаходиться головна міська автотранспортна розв'язка, мережа адміністративних, офісно-торговельних і банківських установ.

На місці виходу на площу вулиці Духновича стоїть п'ятиповерховий будинок, який було споруджено чеським кондитером Пурмою у стилі пізнього конструктивізму. На першому поверсі містилася цукрарня, на другому – кав'ярня, вище – кабінети ветеранської організації. Частину кімнат легіонери здавали в оренду підприємцям, в інших були ательє пошиву одягу. Навпроти почалося

спорудження аналогічної п'ятиповерхівки, але через війну воно не було завершене. Пізніше будинок реконструйовано й модернізовано, після чого він набув сучасного вигляду.

На площі з кінця XIX століття знаходилася друкарня Сейкеля – Іллеша, з 1915 року – друкарня акціонерного товариства «Уніо», у радянський час – міська друкарня.

⑫ *ПЛОЩА ҐРЕНДЖІ–ДОНСЬКОГО*

Центральну частину міста архітектурно довершує площа Василя Ґренджі-Донського, названа на сторіччя видатного письменника, журналіста і громадського діяча. На площі знаходиться будинок Товариства «Просвіта», споруджений на народні кошти у 1928 році. На іншому будинку площі міститься меморіальна дошка з портретом митця.

Поруч – ректорат Ужгородського національного університету (відкритий у 1945 році). Навпроти – дві церковні будови: церква християн-адвентистів сьомого дня та євангельська методистська церква.

ПРЕОБРАЖЕНСЬКА ЦЕРКВА

⑬ Від Центру міста відходить вулиця Цегольнянська з Преображенською церквою. Її будівництво розпочалося у 1802 році. Міський уряд забезпечував будівництво матеріалами і коштами, а керував роботами інженер Йосиф Фрідгоффер. Під церквою зробили просторий склеп, де ховали цегольнянських парохів. Навколо церкви було закладено чудовий фруктовий сад, перед нею – розарії. У 1949 році храм радянською владою було закрито. У 1991 році церкву було повернуто вірниками.

У церковному дворі знаходиться ще одна історична пам'ятка – каплиця, в якій поховано видатного історика і філолога Михайла Лучкая, що колись був настоятелем цієї церкви.

⑭ *ДЕНДРОПАРК ЛАУДОНА*

Цей маленький садово-парковий острівок на сучасній вулиці Довженка було закладено у 1886 році викладачем ботаніки Ужгородської гімназії Іштваном Лаудоном. Його ідею підтримали колеги-викладачі, котрі викупили ділянку у магістрата і разом із гімназистами взялися за впорядкування парку.

Користуючись зв'язками з багатьма європейськими ботаніками, І. Лаудону вдалося отримати унікальні садженці, в тому числі рідкісні на той час гінкго, таксодіум, сакуру, магнолію. З цього парку екзотичні дерева поширилися по території всього міста й стали його весняною окрасою.

⑮ *АЛЬПІНАРІЙ*

Якщо спуститися до самого підніжжя Кальварії, то побачимо, що пагорб починається оригінальним сквером-альпінарієм – малим аналогом Київської Володимирської гірки. Тут знаходиться пам'ятник художникам Й. Бокшаєві та А. Ерделі, творцям закарпатської школи живопису. Нагорі альпінарію викладено штучну гірку з жовтуватого вапняка. З неї бере початок потічок, який стікає в озерце на нижній терасі. Навколо росте самшит, ялівець, туя, біота, сосна, ялина, береза. Підібрано відповідні альпійські і субальпійські трави і квіти.

Паркова зона альпінарію – одна з улюблених для відпочинку в центрі міста.

⑯ *ЖУПАНАТСЬКА ПЛОЩА*

Вище альпінарію – колишній будинок жупанату, споруджений 1809 року в стилі раннього класицизму. Він носить історичну назву від приміщень, в яких містилась адміністрація Ужанського комітату (жупи). Фасад прикрашений гербом комітату, який символізує родючість і лісистість Ужанської долини.

Біля жупанату у 1890 році було встановлено перші в місті 12 гасових ліхтарів, а в 1902 році – електричні. Зараз тут знаходиться художній музей, де зберігається понад 2000 творів живопису, графіки і скульптури. Зокрема, тут можна насолодитися творами закарпатських митців Мункачі, Ревеса, Ерделі, Бокшая, Свиди, Шолтеса, Кашшая, Глюка, Коцки, Гарапка, Контратовича, Грабара та інших.

ПЕРШІ ЛІХТАРІ

6 січня 1852 року в Ужгороді було проведено аматорську доброчинну молодіжну виставу, виручені кошти від якої перевели для освітлення міста. Завдяки цьому на 12 вуличних гасових ламп стало більше. Через місяць на пожертви ужгородців закуплено і встановлено ще 15 таких світильників. Для їх обслуговування з бюджету міста виділили 450 корун. Згодом Ужгород мав 130 світильників, які обходилися бюджету міста у 6000 угорських корун. Історична для краю подія сталася у 1890 році в селі Фрідешово (тепер с. Кольчино), що на Мукачівщині, коли на території пивоварні графа Шенборна запрацювала гідроелектростанція.

Незабаром одна з перших малопотужних електростанцій з генератором постійного струму розпочала діяти на відомому в Ужгороді пароводяному млині, майже вся вироблена електроенергія використовувалася для власних потреб. 27 грудня 1893 року було оголошено конкурс на

розробку нових проектів електроосвітлення вулиць Ужгорода. Після довгих роздумів і переговорів міська влада підписала угоду з власником Ужгородської меблевої фабрики Гутманом Гелсе. Фірма «Мундус» — товариство угорських фабрик гнутих меблів 1869 році побудувала в Ужгороді меблеву фабрику.

Восени 1902 року тут запрацювали дві парові машини потужністю 80 і 60 кінських сил та створили мережу постійного струму напругою 220 вольт. Це була визначна подія в житті краю та Ужгорода. Спочатку послугами нової станції користувалось 75 споживачів.

Починаючи з 1907 року, Ужгород забезпечувався електроенергією і вдень, і вночі. Згідно з доповіддю інженера Йожефа Раца про електричне освітлення Ужгорода, станом на 10 жовтня 1907 року в місті було встановлено 462 електричні лічильники.

⑰ *РЕФОРМАТСЬКА (КАЛЬВІНІСТСЬКА) ЦЕРКВА*

Вона розташована вище Жупанатської площі. Історія протестантської громади в Ужгороді бере свій початок з середини XVI століття. Однак жорстока боротьба між реформатами і католиками, яка охопила все наступне століття, привнесла розруху й нестабільність у життя вірників.

Відновлення громади й храму припадає на 1789 рік, коли сам імператор Йосиф II дозволив збудувати нову церкву в Ужгороді. Як наслідок, у 1796 році стилізований під псевдоготику храм було відкрито.

⑱ *СОБРАНЕЦЬКА ВУЛИЦЯ*

Від Жупанатської площі починається найдовша вулиця міста – Собранецька, що тягнеться до Державного кордону України зі Словаччиною. На початку вулиці, навпроти великого скверика, стоять два старовинні будинки XVI – XVII століття, побудовані у стилі барокко. Це одні з найдавніших будинків міста.

Трохи далі знаходився так званий «Королівський винний підвал», який згодом було переобладнано під ресторан «Скала» із 5-ма залами. Довжина головного коридору сягає до 300 метрів. На вулиці є цілий ряд інших давніх винних підвалів.

УЖГОРОДСЬКИЙ АЕРОПОРТ

⑲ Він розташований наприкінці вулиці Собранецької. Питання про його будівництво вирішувалося

впродовж 1924 – 1927 років. Цю ідею ініціювало товариство «Чехословацькі авіалінії». З 1928 року розпочали будувати залізобетонний майданчик, ангар, адміністративний корпус та інші комунікації. Офіційно аеропорт відкрили у травні 1929 року. Першим рейсом став політ за маршрутом Кошице – Ужгород. Переваги авіаперельоту відчули у 1930-ті роки, коли стали регулярними маршрути з Ужгорода на Кошице, Братиславу, Прагу.

Під час Другої світової війни аеропорт було віддано в розпорядження військової бази. Після війни, починаючи з осені 1945 року, створена авіаланка забезпечувала переважно локальні польоти в межах області й у найближчі обласні центри – Львів і Станіслав.

Наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років географія польотів з Ужгородського аеропорту значно розширилась. Реконструкція злітної смуги дала змогу приймати літаки усіх модифікацій. До 1990 року аеропорт відправляв рейси до Праги, Будапешта, Москви, Ленінграда, Мінська, Риги, Краснодара, Ростова-на-Дону й до більшості обласних центрів України. У 1999 році аеропорт отримав статус стратегічного для економіки і безпеки держави.

⑳ *ПЛОЩА НАРОДНА*

Вона є серцем історичного мікрорайону міста Галагов. Його розбудова припадає на період 1930 – 1936 років. Зведені близько п'ятдесяти стильних будинків, сформували сфоєрідне містечко чеських держслужбовців. Окрасою площі є так званий «Білий дім» – головний будинок крайового уряду, керівництва регіону в чеський, угорський, радянський і сучасний періоди. Будівля була споруджена архітектором А. Крупкою в стилі конструктивізму впродовж 1934 – 1936 років.

㉑ *ТЕАТРАЛЬНА ПЛОЩА*

Свою назву площа отримала від театру, офіційне відкриття якого відбулося 3 січня 1921 року. У липні 1921 року очолити театр запросили

видатного українського режисера Миколу Садовського. Сьогодні театр носить назву лялькового.

Театральна площа – одна з найулюбленіших для масового відпочинку ужгородців та гостей міста. Від неї веде пішохідний міст, який з'єднує два береги річки Уж.

Неподалік театру височить одна з найбільших у Європі ортодоксальних синагог, яку збудували в 1904 році у мавританському стилі (архітектори Д. Папп і Ф. Саболчі). Зовнішні стіни будівлі оздоблені клінкерною цеглою та червоними керамічними плитами, штучним білим і червоним мармуром. Сьогодні тут знаходиться обласна філармонія.

Навпроти пішохідного мосту стоїть готель «Корона», збудований у 1908 році. У 1911 році тут провели перший в Ужгороді перегляд кінострічок. Поряд – «Палац Баті», який був збудований у 1920-х роках словацьким взуттєвим королем Батею.

㉒ *ПІШОХІДНИЙ МІСТ*

Окрасою пішохідної частини Ужгорода є його міст. Свого часу він пережив неодноразові реконструкції. До 1893 року міст був дерев'яним. Велика повінь остаточно змінила його долю. Поставлений після цього на дві бетонні опори, він довгий час вражав величезними трьома дугоподібними залізними огорожами з обох боків. Його будівництво здійснили в 1896 – 1897 роках.

Пішохідний міст колись був транспортним. Його перетинав перший міський автобусний транспорт, з'єднуючи маршрутом

Театральну площу із залізничним вокзалом.

Сьогодні пішохідний міст є улюбленим місцем для зустрічей молоді, символічним містком у Старе місто. Тут відбуваються чисельні святкові урочистості, різноманітні паради. Його територія слугує чудовим споглядальним майданчиком за «Ужгородською регатою», яку щороку проводять річкою влітку.

НАБЕРЕЖНА НЕЗАЛЕЖНОСТІ

(23) Від пішохідного до транспортного моста (так званого Масарикового, який збудували впродовж 1934 – 1937 років) по правому боці річки Уж простяглася одна з найкрасивіших в місті набережних – Незалежності. До Другої світової війни вона носила ім'я художника Гната Рошковича, а після – Ленінградська. Її окрасою є одна з найдовших в Європі липових алей, висадку якої розпочали ще в 1928 році.

На початку набережної росте унікальний трьохсотлітній ясен, а поруч – архітектурна пам'ятка 1912 року, історична будівля чоловічої гімназії, а нині лінгвістична гімназія ім. Т.Г.Шевченка.

(24) *ПЛОЩА ПЕТЕФІ*

Пішохідний міст на лівому березі річки Уж впирається у площу Петефі. Названа вона на честь

угорського революціонера та письменника Шандора Петефі, котрий зупинявся в середині XIX століття в тутешньому постоялому дворі «Чорний орел». Площа відома також як торгівельна, ярмаркова.

У центральній частині площі розміщено паркову зону, де у міжвоєнний період височів пам'ятник «батькові» Чехословацької республіки Томашу Масарику (автор О. Мондич). У 1990 році тут встановили пам'ятник Шандору Петефі (автор Ф. Бені). Від цієї площі у різні боки відходять вулиці О. Митрака, Мукачівська, Л. Толстого і Швабська — одна з найбільш давніх вулиць лівобережного Ужгорода. Найвеличніший приватний будинок площі – Палац Фріда, що належав місцевій єврейській громаді, зведений у 1910 році Фрідом Ігнацом.

(25) *ПРОСПЕКТ СВОБОДИ*

Єдиний проспект Ужгорода – проспект Свободи – розпочав свою історію у 1950-ті роки. Він простягається від річки Уж до залізничного вокзалу перед площею Георгія Кірпи.

Його окрасою є відрізок від перехрестя «Білочки» до площі Кирила і Мефодія, де нині височіє, з одного боку, монументальний Хресто-Воздвиженський православний собор, а з іншого – 14-

поверхова будівля готелю «Закарпаття». З обох боків проїжджої частини сформовані пішохідні доріжки, які полюбляють використовувати для прогулянок жителі та гості міста. Особливо гарного вигляду проспект набуває у час цвітіння сакур.

㉖ *ЗАЛІЗНИЧНИЙ ВОКЗАЛ*

Прикінцева точка проспекту Свободи – залізничний вокзал, який сучасного вигляду набув завдяки ініціативі міністра транспорту, академіка транспортної академії України Георгія Кірпи. Реконструйована площа перед вокзалом у 2005 році названа його честь. Але донедавна двоповерхова будівля вокзалу вважалася однією із найстаріших із усіх діючих в регіоні.

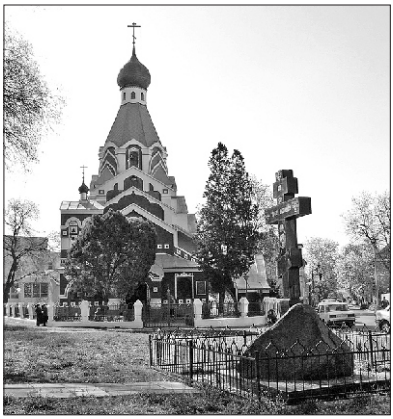
Перша залізниця була збудована в Ужгороді у 1872 році й спрямована в напрямку угорської Ніредьгази. У протилежний бік до Великого Березного залізницю від Ужгорода відкрили в 1893 році. Отримавши назву Ужанської залізниці, у 1904 році вона була продовжена по той бік Карпат на Галицьку територію.

У перші роки свого існування залізничний вокзал мав усього три колії, а перон був засипаний гравієм. Привокзальної площі, яку ми можемо споглядати нині не було. Сьогодні споруда є окрасою Станційного мікрорайону та й усього міста.

㉗ *ПОКРОВСЬКА ЦЕРКВА*

На лівому березі річки Уж від пішохідного моста вліво простяглася Православна набережна. Її головною історичною та архітектурною пам'яткою є Покровська православна церква (архітектор Б. Коломацький). Її було збудовано у 1930 році на кошти російських емігрантів та княгині Анастасії у пам'ять загиблих у Першій світовій війні.

Унікальність цієї храмової споруди у стилі російських шатрових церков полягає в тому, що

вона є пропорційно зменшеною копією Коломенського храму під Москвою.

Церква було діючою й у перші роки радянської влади на Закарпатті. З середини 1950-х років, після її закриття, тут розмістили склад. З 1979 року церковне приміщення використовувалося для музейних експозицій з історії релігії і атеїзму, а в 1991 році храм повернули православній громаді міста.

РІЧКИ УЖ ТА МАЛИЙ УЖ

Ще до 1930-х років Ужгородом протікали дві річки. Уж звивався широким рукавом практично огинаючи правим боком стару частину міста, а з часом став своєрідним природним вододілом між старою і новою територіями Ужгорода. Річку в межах міста перетинають один пішохідний та три транспортні мости. З боку Боздоського парку до стадіону «Авангард» є ще невеличкий підвісний міст для пішого переходу.

Якщо річка Уж була і залишається головною артерією та окрасою міста, то Малий Уж свого часу підживлював центральну частину міста, її ремісничу й виробничу зону. Свою самостійну ходу він розпочинав перед Замковою горою і, оминаючи Ужгородський замок, виходив на центральну площу Корятовича, позаду «Зеленого» ринку, завертав уліво біля колишнього ресторану «Червона Ружа» й вздовж «Молочарні» і Млина виходив поблизу площі Пушкіна назустріч «старому» Ужу. Малий Уж пожвавив життя в Центрі міста, однак будівництво міського водогону й каналізації у 1930-х роках остаточно сховало його в бетонних колекторах.

Агенція досліджень регіонального соціуму "Карпатія". ZAKARPATIA.COM
Друк ТОВ "Спектраль". Тираж 300 прим.